

Література

1. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности— М.:МГУ, 1976. — 175 с.
2. Ліненко А.Ф. Готовність майбутніх вчителів до педагогічної діяльності//Педагогіка і психологія.-1995.-№1. — с.125-133.
3. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования: (Монографія) / НИИ шк. оборудования и техн. средств обучения АПН СССР; Сост.: И.В. Роберт. - М., 1994. — 158 с.

Н.Б.Грицай

ВИВЧЕННЯ МЕТОДИКИ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

С целью совершенствования подготовки будущих учителей к проведению внеклассной работы по биологии нами предлагается введение курса “Методика внеклассной работы по биологии”, а также выполнение практических и научно-исследовательских задач во время педагогической практики студентов в общеобразовательной школе.

We propose to introduce the course „Methods of teaching Biology out-of-class activity” and also fulfillment of practical and scientific research tasks during teaching practice of students in the secondary school with the aim to improve the future teachers’ preparing for holding of out-of-class activity in Biology.

Постановка проблеми. Реалізація нових концепцій навчання і виховання учнів середніх шкіл України зумовила нові вимоги до вчителя. На сьогоднішній день назріла необхідність підвищення якості підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності. Одним із компонентів професійної підготовки майбутніх учителів є формування в них педагогічних умінь і здібностей, тому їх всебічний розвиток неможливий без вивчення всіх напрямів і форм навчально-виховної роботи з учнями.

Звичайно, пріоритетною в сучасній школі є навчальна діяльність на уроці. Під час вивчення методики викладання біології, студенти знайомляться з типами і видами уроків біології, методами і засобами навчання, теорією формування біологічних понять тощо. Проте урок – основна, але не єдина форма організації навчання з біології. Необмежені можливості для активізації пізнавальної діяльності учнів, формування в них інтересу до біологічної науки, виховання і розвитку школярів має позакласна робота з біології. Зважаючи на це, майбутньому учителю необхідно добре володіти методикою проведення позакласної діяльності з біології.

Аналіз останніх досліджень. Питання підготовки майбутніх учителів до проведення позакласної роботи з біології у школі розглядало ряд науковців, наприклад, Л.П.Смирнова, В.К.Луканкіна, В.Д.Гревцова [4], М.Н.Панкіна [5;6] та ін. У попередніх наших дослідженнях було проаналізовано сучасний стан підготовки студентів до проведення позакласної роботи з біології [3]. Як свідчить дане дослідження, чітко розробленої системи підготовки майбутніх учителів до проведення позакласної роботи з біології згідно з сучасними вимогами ще не створено.

Мета і завдання. Метою дослідження є розробка і реалізація системи підготовки студентів до проведення позакласної роботи з біології. Досягнення мети передбачає виконання таких завдань: з'ясувати шляхи вдосконалення підготовки студентів до проведення позакласної роботи з біології в школі; обґрунтувати доцільність уведення курсу "Методика позакласної роботи з біології"; проаналізувати структурні компоненти системи підготовки майбутніх учителів біології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Систему підготовки майбутніх учителів біології до проведення позакласної роботи ми розглядаємо як частину загальної підготовки вчителя, що включає всі ланки навчально-виховного процесу. Вона спрямована на формування певних знань, умінь і навичок, має конкретну мету і специфічний зміст.

Під час розробки системи враховувалися такі вимоги: єдність процесу формування теоретичних знань, практичних умінь і навичок проведення позакласної роботи; систематичність і послідовність у підготовці до такого виду діяльності.

Система підготовки студентів до проведення позакласної роботи з біології охоплює навчальний процес, педагогічну практику, ботанічну, зоологічну та польову практики, позааудиторну роботу студентів. Вважаємо за доцільне формувати професійні вміння майбутніх педагогів поетапно. Кожен етап передбачає формування певних знань, умінь і навичок майбутніх учителів: *I етап* – засвоєння теоретичного матеріалу з методики позакласної роботи з біології під час лекційного курсу; *II етап* – закріплення та узагальнення знань, формування умінь і навичок проведення позакласних заходів під час практичних занять; *III етап* – творче застосування набутих знань і умінь під час педагогічної практики в школі; *IV етап* – виконання науково-дослідних завдань із методики позакласної роботи з біології.

Етапи мають свої структурні компоненти. Таке поетапне формування у студентів професійних педагогічних умінь, на нашу думку, дозволяє оптимально реалізувати завдання підготовки висококваліфікованої особистості вчителя-біолога.

Підготовка майбутнього вчителя біології до проведення позакласної роботи з учнями здійснювалась шляхом органічного поєднання різноманітних форм і методів вузівської дидактики (лекції, семінари, практичні і лабораторні заняття, педагогічна практика).

Як відомо, теоретичну підготовку студенти одержують на лекціях і шляхом самостійного опрацювання матеріалу. Питання методики позакласної роботи з біології розглядаються під час вивчення відповідного розділу навчальної програми навчальної дисципліни “Методика викладання біології”. В оглядовій лекції висвітлюються питання про місце і значення позакласної роботи в навчально-виховному процесі школи, особливості позакласної роботи на сучасному етапі, взаємозв’язок її з обов’язковими заняттями тощо. Проте за

такий обмежений час викладачі практично не встигають охопити всі форми й види позакласних занять, які проводяться вчителями шкіл. Тому виникає необхідність шукати інші форми навчально-виховної роботи, за допомогою яких буде удосконалюватися система підготовки студентів.

Одним із шляхів удосконалення методичної підготовки студентів є впровадження курсу “Методика позакласної роботи з біології”. Даний курс читався в 7 семестрі студентам 4 року навчання спеціальності “Початкове навчання, біологія” Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем’янука (м. Рівне) протягом 2001–2006 років. Він передбачає оволодіння системою знань та практичних умінь організації позакласної роботи з біології.

Нами було розроблено, програму курсу [2], зміст лекцій [1] і практичних, методичні рекомендації до нього. Основні завдання курсу – ознайомити з особливостями позакласної роботи з біології, організацією, плануванням та змістом роботи, формами і методами позакласної роботи, допомогти студентам знайти найбільш раціональну методіку їх проведення, учити творчо підходити до організації позакласних занять.

Курс розрахований на 54 години: 14 годин – лекційні, 14 – практичні заняття, 26 – самостійна робота. Закінчується вивчення курсу іспитом з обов’язковою розробкою плану роботи гуртка, екскурсії в природу, масового позакласного заходу. Програма включає як аудиторну, так і позааудиторну роботу студентів, що дозволяє забезпечити застосування отриманих знань на практиці.

Теоретичний матеріал лекційного курсу дає можливість студентам чітко усвідомити завдання, організацію і зміст позакласної роботи з біології, її форми і види, розкриває методіку проведення гурткової роботи, масових заходів та індивідуальних занять, екскурсій і походів у природу, розглядає основні напрямки еколого-натуралістичної і природоохоронної роботи з учнями, пропаганди біологічної інформації тощо. Крім того, зміст лекцій активізує пізнавальну діяльність студентів,

зацікавлює, вчить творчо підходити до реалізації навчально-виховних завдань.

Проте однієї теоретичної підготовки студентам недостатньо для проведення позакласної роботи, тому в майбутніх учителів необхідно сформувавши практичні знання та вміння. Така підготовка здійснюється на практичних заняттях і під час педагогічної практики.

Практичні заняття є логічним продовженням курсу лекцій. Їх тематика не є аналогічною тематиці лекцій. Практичні заняття передбачають формування вмінь студентів організувати різні форми та види позакласної роботи з біології. При цьому перевага надається моделюванню виробничих ситуацій з урахуванням вікових особливостей учнів, проведенню рольових ігор, розробці сценаріїв позакласних заходів з використанням нових форм та методів тощо. Майбутнім учителям також надаються практичні поради та методичні рекомендації щодо покращення розроблених ними сценаріїв.

Після вивчення курсу проводилося анкетування студентів. Як свідчать результати дослідження, курс “Методика позакласної роботи з біології” у 78,6% студентів значно поглибив знання з методики викладання біології, зокрема щодо проведення гурткової, індивідуальної та масової позакласної роботи; у 21,43% студентів – частково допоміг здобути знання з методики організації позакласної роботи в школі. На думку майбутніх учителів біології, даний курс відповідає потребам студентів. Найбільш актуальними під час вивчення були такі питання: методика проведення екскурсій (25%), форми та види позакласної роботи з біології (17,9%), проведення гурткової роботи (17,9%), планування тижнів і декад біології (14,3%), роботи гуртків (14,3%), організація природоохоронної роботи (7,2%), індивідуальних занять (3,4%) тощо. Найскладнішими питаннями для студентів були: планування роботи гуртка, планування тижнів і декад біології, методика проведення гурткової роботи, методика проведення екскурсій. Відповідаючи на запитання про доцільність уведення курсу “Методика позакласної роботи з біології”, 92,8% студентів

вказали, що курс є необхідним для підготовки майбутнього вчителя біології. 3,6% вважають, що достатньо 1-2 оглядових лекцій, і стільки ж (3,6%) – не визначилися.

Як видно з результатів дослідження, введення курсу “Методика позакласної роботи з біології” є досить ефективним для вдосконалення підготовки студентів до проведення позакласної роботи з біології в школі.

Проте чи не найважливішою ланкою в системі методичної підготовки майбутніх учителів біології є педагогічна практика. Вона спрямована на перевірку знань і вмінь, здобутих студентами в період аудиторних занять, а також на їх удосконалення. Студенти спостерігають роботу досвідчених вчителів-біологів, творчо планують діяльність на заняттях, організовують і проводять позакласні заходи в різних вікових групах учнів тощо. Саме практика є критерієм наукової і практичної готовності студента до роботи в школі.

Організація роботи планувалася протягом двох років (IV-V курс навчання): *перший етап* – ознайомлення з учнями класів, у яких передбачалося проведення позакласної роботи; *другий етап* – складання плану роботи з учнями; *третій етап* – проведення позакласної роботи зі школярами (найчастіше під час тижня біології); *четвертий етап* – підведення підсумків щодо проведеної позакласної роботи в школі.

Під час педагогічної практики студенти не тільки виконували завдання з навчально-виховної роботи, а й організовували певну науково-дослідну роботу, узагальнювали передовий педагогічний досвід, проводили педагогічні експерименти, здійснювали психолого-педагогічні спостереження за учнями. Самостійна розробка студентами дослідницьких тем методичного характеру сприяє розширенню їхнього педагогічного кругозору, розвитку методичного мислення.

Про результати роботи в школі майбутні вчителі доповідають на методичних семінарах, підсумкових конференціях з педагогічної практики, в студентських наукових гуртках, на щорічних студентських наукових конференціях.

Важливими елементами їх творчої діяльності є випуск газет, оформлення стендів, папок-скарбничок методичного матеріалу.

Висновки і пропозиції. З метою вдосконалення методичної підготовки майбутніх учителів нами було розроблено і впроваджено систему підготовки студентів до проведення позакласної роботи з біології. Ця система реалізується поетапно.

Одним із найважливіших компонентів системи є спеціальний курс “Методика позакласної роботи з біології, який читається для студентів IV курсу. Проте справжні можливості для реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів надає студентам педагогічна практика. Саме під час практики студенти вчаться самостійно планувати, організовувати і проводити позакласну роботу з біології. Не менш важливою є науково-дослідна робота в школі.

У подальших дослідженнях планується вивчити вплив, проведених студентами-практикантами, на активізацію пізнавальної діяльності учнів і розвиток у них інтересу до біологічної науки.

Література

1. Грицай Н.Б. Методика позакласної роботи з біології: Курс лекцій. – Рівне: МЕРУ, 2005. – 108 с.
2. Грицай Н.Б. Методика позакласної роботи з біології: Програма курсу. – Рівне: МЕРУ, 2005. – 23 с.
3. Грицай Н.Б. Позакласна робота з біології. // Біологія і хімія в школі. – 2005. – № 6. – С. 28-31.
4. Методическая подготовка молодых учителей-биологов к проведению внеклассной работы в школе. Сборник трудов. – М.: МГПИ, 1976. – 110 с.
5. Панкина М.Н. Подготовка студентов к решению учебно-воспитательных задач во внеклассной работе по биологии. // Вопросы воспитания школьников в обучении биологии. Межвузовский сборник научных трудов. – Ленинград, 1985. – С. 108-113.
6. Панкина М.Н. Совершенствование системы подготовки студентов пединститута к проведению внеклассной работы по биологии в школе: Автореферат дис.* ... канд. пед. наук. –

С.В.Малихіна

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

В статье рассматриваются актуальные вопросы формирования познавательной самостоятельности студентов экономического направления подготовки в процессе изучения специальных дисциплин.

The article deals with some actual problems concerning the formation of students' (are being trained to be economists) cognitive self-directed activities in the process of special disciplines studies.

Навчити студентів самостійно оволодівати знаннями – одне з важливих завдань сучасної вищої школи взагалі і вищої економічної школи зокрема. Тому в процесі опанування студентами навчальних дисциплін у вищому навчальному закладі необхідно формувати самостійність мислення, сприяти прагненню відкривати нові знання і способи оволодіння ними. Лише за таких умов вища економічна освіта може розраховувати на свою доцільність у підготовці економіста-фахівця, здатного до творчої професійної діяльності, спроможного організувати і здійснювати власну професійну діяльність у відповідності до останніх сучасних вимог. Неперевершеного значення стосовно визначеного, на нашу думку, набуває процес опанування на належному рівні саме фахових дисциплін і неабияку роль у цьому відіграє самостійна робота, якій надається переважне значення у світлі останніх рішень щодо впровадження загальноєвропейської системи освіти, пов'язаної з Болонським процесом взагалі і впровадженням кредитно-модульної системи навчання і модульно-рейтингової системи оцінювання знань зокрема.

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті передбачає поступовий перехід від репродуктивної, авторитарної освіти до освіти інноваційного, гуманістичного типу. У ній передбачено, перш за все, підготувати особистість